

گونه‌شناسی مسکن روستایی «استان قزوین»

تألیف:

دکتر عباس ترکاشوند

عضو هیأت علمی دانشگاه گیلان، دانشکده هنر و معماری

دکتر غزال راهب

عضو هیأت علمی مرکز تحقیقات راه، مسکن و شهرسازی

تهران

زمستان ۱۳۹۳

سرشناسه: ترکاشوند، عباس، ۱۳۵۵-
عنوان و نام پدیدآور: گونه شناسی مسکن روستایی استان قزوین / تألیف عباس ترکاشوند، غزال راهب.
مشخصات نشر: تهران: بنیاد مسکن انقلاب اسلامی، ۱۳۹۳.
مشخصات ظاهری: ۱۳۰ص: مصور (رنگی)، جدول (رنگی)، نمودار (رنگی).
شابک: ۹۷۸-۹۶۴-۶۶۷۲-۶۴-۲
وضعیت فهرست نویسی: فیبا
موضوع: مسکن روستایی - ایران - قزوین (استان) - نمونه پوهی.
موضوع: مسکن روستایی - ایران - قزوین (استان)
شناسه افزوده: راهب، غزال، ۱۳۶۱-
شناسه افزوده: بنیاد مسکن انقلاب اسلامی، دفتر مطالعات و تحقیقات مسکن روستایی.
رده بندی کنگره: ۱۳۹۳ / ۹۴۴ / ۷۵۶۶ NA
رده بندی دیویی: ۷۱۱/۵۸۰۹۵۵۳۶
شماره کتابشناسی ملی: ۲۵۱۶۳۲۹

گونه شناسی مسکن روستایی استان قزوین

تألیف: عباس ترکاشوند و غزال راهب

ناشر: بنیاد مسکن انقلاب اسلامی

ویراستار: فریبرز محمدی فارسانی

طراح جلد: مهدی وجدانی

لیتو گرافی و چاپ و صحافی: انتشارات شهیدی

چاپ اول: زمستان ۱۳۹۳

شمارگان: ۱۰۰۰ نسخه

شماره شابک: ۹۷۸-۹۶۴-۶۶۷۲-۶۴-۲

بها: ۲۰۰.۰۰۰ ریال

تمامی حقوق مربوط به این کتاب محفوظ و متعلق به بنیاد مسکن انقلاب اسلامی می باشد.

تهران - خ دکتر فاطمی - شماره ۲۷۱ - صندوق پستی ۱۵۸۷۵/۴۹۱۳

تلفن: ۸۸۹۸۴۴۷۷

دورنگار: ۸۸۹۸۴۵۳۷

نشانی سایت: www.bonyadmaskan.ir

لطفاً کلیه انتقادات و پیشنهادات و نقطه نظرات اصلاحی خود را به نشانی:

Publish@bonyadmaskan.ir

با ذکر نام کتاب و شماره صفحه ارسال نمایید.

پیش گفتار ناشر

طی چند دهه‌ی اخیر، به منظور رشد و توسعه‌ی مناطق روستایی و ارتقای کیفیت محیط کالبدی روستاها، اقدامات گسترده‌ای توسط دولت‌ها به عمل آمده است که از جمله‌ی آن‌ها می‌توان به تهیه و اجرای طرح‌های هادی و ساماندهی روستایی، طرح‌های احیای بافت‌های باارزش و بهسازی و نوسازی واحدهای مسکونی روستایی اشاره کرد. هر نوع تلاشی در این زمینه زمانی قرین به موفقیت خواهد بود که واقعیت‌های موجود، نیازهای جامعه‌ی روستایی، ارزش‌ها و خصلت‌های زندگی اجتماعی و اقتصادی و ویژگی‌های معماری آن‌ها به صورت مناسب در سیاست‌ها و نظام برنامه‌ریزی و طراحی، بازخورد پیدا نماید و در آن ملحوظ شود. برای رسیدن به چنین مقصودی شناخت قانونمندی‌های موثر در شکل‌گیری مسکن، بافت و ارزش‌های پایدار معماری روستایی شامل ابعاد زیبایی‌شناختی، تناسبات، ویژگی‌های اقلیمی، زیست محیطی، ساخت و مصالح و... ضرورت می‌یابد.

با عنایت به موارد فوق و همچنین فقدان منابع کافی در حوزه‌ی مطالعات روستایی، معاونت امور بازسازی و مسکن روستایی بنیاد مسکن انقلاب اسلامی به عنوان متولی طرح ویژه‌ی بهسازی و نوسازی مسکن روستایی، اقدام به تهیه مجموعه‌ای از طرح‌های پژوهشی تحت عنوان «گونه‌شناسی و تدوین احکام و ضوابط مسکن روستایی» در استان‌های مختلف کشور نمود که کتاب حاضر، حاصل یافته‌های یکی از این پژوهش‌ها در استان قزوین می‌باشد. امید است با انتشار این کتاب، گامی رو به جلو در زمینه‌ی شناخت ویژگی‌های مسکن روستایی استان قزوین برداشته شده و زمینه طراحی‌های آتی مسکن روستایی، منطبق بر هویت معماری روستایی آن استان فراهم گردد.

در انتها لازم می‌دانم از حمایت‌های بی‌دریغ جناب آقای مهندس مهدیان، معاون محترم امور بازسازی و مسکن روستایی؛ زحمات جناب آقای دکتر سرتیپی‌پور و خانم‌ها مهندسین محبوبه مسجدی و مریم خرمشاهی، ناظران محترم طرح پژوهشی؛ همکاران محترم دفتر مسکن روستایی؛ جناب آقای دکتر ترکاشوند و سرکار خانم دکتر راهب، مشاوران محترم طرح و مولفان کتاب؛ نیز از تمهیدات جناب آقای حسن رضایی، مدیر کل محترم روابط عمومی برای انتشار و همکاران دفتر مطالعات و تحقیقات مسکن روستایی که در فرایند تدوین و چاپ این کتاب همراهی نموده‌اند، قدردانی و تشکر نمایم.

شایان ذکر است دفتر مطالعات و تحقیقات مسکن روستایی، که مسوولیت نظارت و راهبری این طرح پژوهشی را برعهده داشته، در راستای نشر نتایج طرح‌های پژوهشی اقدام به چاپ یافته‌های این طرح نموده و نتایج حاصله را خالی از ایراد نمی‌داند. لذا این دفتر، پذیرای پیشنهادها و نظرهای کارشناسی صاحب‌نظران و اساتید محترم در جهت رفع ایرادهای احتمالی و کامل‌تر شدن مجموعه خواهد بود.

محمد علی وجدانی

مدیر کل دفتر مطالعات و تحقیقات مسکن روستایی

مقدمه مؤلفان

روستا یکی از اجزای بنیادین نظام اجتماعی-اقتصادی و فضایی کشور است. همواره، بخش بزرگی از جمعیت ایران، ساکن روستاها بوده‌اند. هرچند که نسبت جمعیت روستانشین کشور به جمعیت شهرنشین آن در خلال دهه‌های اخیر مرتباً کاهش یافته است؛ تعداد روستانشینان همواره با افزایش روبرو بوده است. در سال ۱۳۴۵، نزدیک به ۶۴ درصد جمعیت کشور، ساکن در روستاها بوده‌اند. این نسبت، تا سال ۱۳۸۵، به ۳۱ درصد کاهش یافته است. حال آن‌که جمعیت روستایی کشور در این بازه‌ی زمانی، از ۱۶ میلیون و پانصد هزار نفر، به حدود ۲۲ میلیون نفر افزایش یافته است.^۱ بنابراین، هر چند که در نسبت، دائماً سهم جامعه‌ی روستایی در ترکیب جمعیتی کشور، کاهش داشته؛ عملاً، هرگز منقبض نشده و بالعکس، بسط بیشتری یافته است. کاهش سهم جمعیت روستایی به شهری، حاکی از مهاجرت روستاییان به شهرها است که اغلب، در جستجوی فرصت‌های بهتر برای زندگی، از جمله شرایط بهتر اقتصادی، آموزشی، درمانی و اجتماعی رخ می‌دهد.

از سوی دیگر، بخش عمده‌ای از مجموع تولید ناخالص ملی کشور اختصاص به محصولات کشاورزی دارد که به رغم شکل‌گیری و توسعه‌ی بیش از پیش نهادهای حرفه‌ای متکفل امر کشاورزی، کماکان متولی و عهده‌دار اصلی آن، کشاورزان روستانشین هستند. در این میان، علی‌رغم تصریح و تأکید برنامه‌های توسعه‌ی ملی بر رشد کشاورزی و صنایع وابسته به آن، این امر به دنبال مهاجرت روزافزون روستاییان به شهرها در معرض تهدید قرار گرفته است.^۲ بدین ترتیب، چنانچه مهاجرت روستاییان به شهرها متوقف نشده و یا کند نشود؛ به دلیل فقدان موازنه‌ی مناسب در جمعیت شهری و روستایی کشور و تبعات اقتصادی و اجتماعی ناشی از آن، توسعه‌ی ملی دچار تهدید خواهد شد.

بخش بزرگی از علت‌های این مهاجرت، ریشه در تفاوت سطح زندگی شهری و روستایی دارد که خود، ناشی از پایین بودن سطح درآمد و کمبود فرصت‌های شغلی در روستاها نسبت به مناطق شهری است. از این رو، توسعه‌ی همه‌جانبه‌ی روستاها که یکی از محورهای اصلی آن، توسعه‌ی کالبدی روستاها است، از مهم‌ترین ضرورت‌های جذب جمعیت و کاهش مهاجرت روستاییان به شهرها است. طرح‌های هادی و همچنین طرح‌های بهسازی مسکن روستایی، که در سال‌های اخیر توسط بنیاد مسکن انقلاب اسلامی در روستاهای سراسر کشور اجرا شده است، جملگی در راستای این هدف شکل گرفته‌اند. ضمن آن‌که بازسازی‌های پس از سوانح نیز که اغلب باتوجه به اهداف توسعه محور روستایی برنامه‌ریزی می‌شوند، در این چارچوب قرار می‌گیرند. این در حالی است که هرگونه ساخت‌وساز جدید در روستاهای کشور، برای آن‌که در سازگاری با اهداف توسعه‌ی همه‌جانبه -از جمله توسعه‌ی پایدار- باشد، ضرورتاً نیازمند هماهنگی با بستر طبیعی و اجتماعی و همچنین حفظ ارزش‌های بومی است. موج عظیم مداخلات در محیط کالبدی روستاها و به طور خاص، شتاب فزاینده‌ی ساخت‌وساز مسکن در روستاهای کشور، ضرورت توجه به این موضوع را دوچندان کرده است. ساخت‌وسازهای جدید در روستاها، گرچه باید به رفع معضلات گونه‌های پیشین بیانجامد، باید درتداوم منطقی آن‌ها نیز قرار گیرد. این مهم، نیازمند شناخت صحیح الگوهای بومی مسکن روستایی و کشف ارزش‌ها و اصول قابل تداوم آن است.

طرح‌های گونه‌شناسی مسکن روستایی در کشور، اغلب با این هدف تعریف شده‌اند. این طرح‌ها که در اواخر دهه‌ی پنجاه و اوایل دهه‌ی شصت توسط مرکز تحقیقات ساختمان و مسکن و نیز بنیاد مسکن انقلاب اسلامی در برخی استان‌های کشور به‌انجام رسیده است، در دهه‌ی اخیر، توسط بنیاد مسکن با همت و جدیت بیشتری دنبال شد که ماحصل آن، تهیه‌ی طرح‌های گونه‌شناسی تقریباً در تمامی استان‌های کشور است. در راستای برنامه‌ی مذکور، طرح‌های گونه‌شناسی مسکن روستایی در استان‌های مازندران، گلستان، گیلان و قزوین، در دستور کار بنیاد مسکن انقلاب اسلامی قرار گرفت و توسط نگارندگان، به انجام رسید. این طرح‌ها، به دسته‌بندی و شناخت الگوهای بومی مسکن روستایی در این استان‌ها پرداخته و در ادامه با تکیه بر ارزش‌های بومی و نیازهای نوین جامعه‌ی روستایی، ضوابط و احکام طراحی مسکن بهینه‌ی روستایی در این استان‌ها را ارائه داده است. همچنین، در نهایت براساس شناخت منطقه و ضوابط پیشنهادی، نمونه‌هایی از واحدهای مسکونی روستایی در پهنه‌های مختلف این استان‌ها را طراحی نموده است. مجموعه‌ی حاضر، خلاصه‌ای از نتایج طرح مذکور در استان قزوین است که برای استفاده‌ی اهل فن، اعم از محققین، دست‌اندرکاران مسکن روستایی - به ویژه در استان قزوین - دانشجویان و به طور کلی، افرادی که در حوزه‌ی مسکن روستایی (به طور عام) و مسکن روستایی استان قزوین (به طور خاص) فعالیت می‌کنند، تدوین شده است. گرچه تلاش شده است که اهم مطالب مرتبط با طرح اصلی در

۱. مطابق نتایج سرشماری نفوس و مسکن سال ۱۳۸۵ جمعیت روستایی کشور، ۳۱ درصد کل جمعیت کشور را شامل می‌شود. اما، این عدد براساس تعریفی کمی از روستا - که تنها بر جمعیت آن اتکا دارد - حاصل شده است. از این رو، چه بسا سکونتگاه‌هایی که بنا به تعریف، در زمره‌ی شهرها طبقه‌بندی شده‌اند؛ حال آن‌که، به واقع باید در شمار روستاها انگاشته شوند. بدین ترتیب، روستانشینان واقعی کشور، عملاً بسیار بیش از آن چیزی است که آمار به آن اذعان دارد.

۲. جمعیت روستایی استان قزوین از ۶۶ درصد از جمعیت کل استان در سال ۱۳۵۵ به ۵۰ درصد در سال ۱۳۸۵، کاهش یافته است.

مجموعه حاضر منعکس گردد؛ اما، به دلیل لزوم تلخیص مطالب مشروح و مبسوطی که در تحقیق ذکر شده است، بسیاری از جزئیات بعضاً ارزشمندی که امکان شناخت عمیق‌تری از الگوهای بومی مسکن در منطقه در تعامل با محیط را فراهم می‌آورند، به ناچار حذف شده‌اند. لذا به خوانندگان محترم توصیه می‌شود که در صورت نیاز به شناخت بهتر و عمیق‌تر الگوهای مسکن بومی روستایی در استان قزوین و یا نیاز به جزئیات بیشتر در خصوص واحدهای مسکونی برداشت‌شده، حتی‌المقدور به گزارش تفصیلی طرح گونه‌شناسی و تدوین ضوابط و احکام مسکن روستایی استان قزوین، مراجعه نمایند.

لازم به ذکر است که انجام این پژوهش، بدون پشتیبانی‌های بنیاد مسکن انقلاب اسلامی میسر نبود. بنابراین، لازم است به دلیل فراهم آوردن فرصت و فضای انجام این تحقیق و همچنین تدوین کتاب مرتبط با آن، از معاون محترم امور بازسازی و مسکن روستایی بنیاد مسکن انقلاب اسلامی، جناب آقای مهندس مهدیان قنبردانی شود. همچنین، یاری و پی‌گیری‌های مستمر مدیرکل محترم دفتر مطالعات و تحقیقات مسکن روستایی، جناب آقای مهندس وجدانی و نیز مدیرکل سابق دفتر مسکن روستایی، جناب آقای مهندس فرشچیان سهم بزرگی در سرانجام یافتن تحقیق و نیز کتاب حاضر داشته که شایسته‌ی تشکر بسیار است. به علاوه، لازم است از زحمات دلسوزانه و متعهدانه‌ی کارشناسان محترم دفتر مطالعات و تحقیقات مسکن روستایی، سرکار خانم مهندس خرمشاهی و سرکار خانم مهندس مسجدی سپاس‌گزاری ویژه نموده و همچنین از کارشناسان دفتر مسکن روستایی، سرکار خانم روحی و جناب آقای مهندس نظریگی قنبردانی به عمل آید. نگارندگان، همچنین از اساتید بزرگوار، جناب آقای دکتر سیدمحسن حبیبی، جناب آقای دکتر محسن سرتیپی‌پور و نیز جناب آقای دکتر محمد سلیمانی - که با راهنمایی‌های ارزشمند خود برغنائی کار افزودند- تشکر ویژه می‌نمایند. برداشت روستاهای نمونه در استان قزوین، به یاری سرکار خانم مهندس غف‌السادات موسوی و آقای مهندس پاکنوش رضائی انجام شده است. همچنین، ترسیم نقشه‌ها، دیاگرام‌ها، تکمیل فرم روستاهای نمونه و تدوین گزارش این استان، به یاری و همت خانم‌ها مهندس الهام هنرمندی و خانم مهندس عطیه‌السادات معصومی صورت گرفته است؛ لذا، از همکاری آنان کمال تشکر را دارد. در پایان، از مساعدت‌ها و همراهی‌های مسؤولین و کارشناسان محترم بنیاد مسکن در استان قزوین، همچنین، مردم خوب روستاهای این استان، که با مهربانی، گروه تحقیق را حین برداشته‌های میدانی به گرمی پذیرفته و با خوی گرم و مهمان‌نواز خود، موجبات پیشبرد کار را فراهم نمودند، صمیمانه سپاس‌گزاری می‌شود. به امید آن که این طرح، بتواند نقشی هرچند ناچیز در آبادانی بیشتر روستاهای آن سرزمین، داشته باشد.

کتاب حاضر، در چهار فصل و سه ضمیمه تهیه شده است. فصل اول، اختصاص به تبیین مبانی نظری پژوهش دارد. در این فصل، ابتدا مسأله‌ی تحقیق تشریح شده و تلاش شده است که در خلال آن، به هدف‌ها، سؤالات و دستاوردهای تحقیق نیز اشاره شود. پس از آن، مفاهیم اصلی تحقیق، همچون مسکن و محیط کالبدی روستا، تعریف شده است. مرور پیشینه‌ی تحقیق، قسمت دیگر این فصل را تشکیل می‌دهد. در نهایت، بر اساس نتایج مطالعات، به تبیین رویکرد و روش این پژوهش پرداخته شده است. فصل دوم، اختصاص به تبیین مؤلفه‌های مؤثر بر شکل‌گیری مسکن روستایی در استان قزوین و انتخاب روستاهای نمونه بر این اساس دارد. لذا، در قسمت اول، به تبیین این مؤلفه‌ها در قالب مطالعات محیطی، شامل جغرافیای طبیعی و جغرافیای انسانی، پرداخته شده است. پس از آن، بر اساس نتایج حاصل از مطالعات محیطی، جامعه‌ی آماری طبقه‌بندی شده و روستاهای نمونه، انتخاب شده است. در فصل سوم، یافته‌های حاصل از مطالعات میدانی، ارائه شده و با تجزیه و تحلیل اطلاعات حاصل از پیمایش‌های میدانی، گونه‌های مسکن روستایی، معرفی شده است. در این بخش، نخست به بافت، سپس به واحد همسایگی و در نهایت، واحد مسکونی، پرداخته شده است. در فصل چهارم، ضوابط و احکام طراحی مسکن روستایی در استان، بر اساس نتایج حاصل از مطالعات، در سه سطح بافت، واحدهم‌سایگی و واحد مسکونی، ارائه شده است. نمونه‌ای از فرم‌های ثبت اطلاعات در برداشت‌های میدانی در پیوست اول و یک نمونه از جداول ارائه‌ی اطلاعات پیمایش‌های میدانی نیز، در پیوست دوم ارائه شده است. به امید آن که این کتاب، با تمام کاستی‌های خود، برای خوانندگان محترم، مفید باشد.

عباس ترکاشوند، غزال راهب

تهران، ۱۳۹۳

۷	فهرست شکل‌ها
۸	فهرست نمودارها
۹	فهرست جدول‌ها
۹	فهرست نقشه‌ها
۱۰	پیشگفتار ناشر
۱۱	مقدمه مؤلفان

فصل اول، مبانی نظری؛

۱۷	۱. مسأله: مسکن روستایی، میراثی اثرات؟
۲۰	۲. موضوع: مسکن روستایی
۲۲	۲.۱. مسکن روستایی
۲۳	۲.۱.۱. کالبد
۲۵	۲.۱.۲. رفتار
۲۵	۲.۱.۳. امتزاج کالبد و رفتار
۲۶	۲.۱.۴. نتیجه: ویژگی‌های مسکن روستایی
۲۹	۳. پیشینه‌ی تحقیق
۲۹	۳.۱. نگرش کالبدی
۳۲	۳.۲. نگرش غیر کالبدی
۳۳	۳.۳. نتیجه
۳۴	۴. رویکرد و روش

فصل دوم، بازخوانی بستر شکل‌گیری مسکن روستایی؛

۳۷	۱. ویژگی‌های محیط طبیعی
۳۸	۱.۱. موقعیت طبیعی
۳۸	۱.۲. اشکال ناهمواری
۳۹	۱.۳. شیب زمین
۳۹	۱.۴. اقلیم
۴۰	۱.۵. خاک
۴۲	۱.۶. باد

۴۳	۱.۷. آب
۴۴	۱.۸. پوشش گیاهی
۴۵	۱.۹. زلزله
۴۵	۱.۹.۱. مروری بر زلزله‌های استان قزوین
۴۸	۲. جغرافیای انسانی
۴۸	۲.۱. استان قزوین در روند تقسیمات سیاسی کشور
۴۸	۲.۲. توزیع سکونتگاه‌های روستایی در استان قزوین
۵۰	۲.۳. جمعیت
۵۲	۲.۳.۱. مهاجرت
۵۲	۲.۳.۲. لایه‌های اجتماعی روستائیان
۵۳	۲.۴. قومیت
۵۵	۲.۵. معیشت
۵۷	۲.۵.۱. الگوی معیشت روستایی
۵۷	۲.۶. سکونت
۶۰	۳. نمونه‌گیری
۶۰	۳.۱. متغیرهای مستقل
۶۰	الف. بعد خانوار
۶۰	ب. موقعیت طبیعی
۶۱	ج. اقلیم
۶۱	د. قومیت
۶۱	هـ. راه دسترسی
۶۲	۳.۲. اطلاعات و آمار متغیرهای مستقل
۶۲	الف. آمارها
۶۲	ب. نقشه‌ها
۶۲	۳.۳. انتخاب نمونه‌ها
۶۲	۳.۳.۱. تعیین حجم نمونه
۶۳	۳.۳.۲. طبقه‌بندی جامعه آماری و انتخاب نمونه‌ها
۶۳	۳.۳.۳. انتخاب روستاهای نمونه از مناطق زلزله زده
۶۴	۳.۴. نمونه‌گیری از واحدهای مسکونی
۶۵	۳.۴.۱. پارامترهای معرف گونه‌ها
۶۵	۳.۴.۲. روش برداشت میدانی و جمع‌آوری داده‌ها
۶۶	۳.۴.۳. اقلام اطلاعاتی
۶۷	۳.۴.۴. ابزار سنجش

فصل سوم، جمع‌بندی و تجزیه و تحلیل گونه‌های مسکن روستایی؛

۷۱	۱. مقدمه
----	----------

۷۱	۲. جمع‌بندی ویژگی‌های شکل‌گیری مسکن در منطقه
۷۲	۲.۱. ویژگی‌های عمومی
۷۲	۲.۱.۱. عرصه
۷۳	۲.۱.۲. حوزه‌ی زیستی
۷۶	۲.۱.۳. حوزه خدماتی
۷۸	۲.۱.۴. حوزه دامی
۷۹	۲.۲. ارتباط میان حوزه‌های مختلف واحد مسکونی
۸۰	۲.۳. ویژگی‌های خاص متأثر از عوامل محیطی
۸۰	۲.۳.۱. تأثیرات قومی و فرهنگی
۸۱	۲.۳.۲. تأثیرات اقلیم
۸۲	۲.۳.۳. عوارض طبیعی
۸۲	۲.۴. شیوه ساخت
۸۲	۲.۴.۱. شیوه‌های ساخت مسکن بومی
۸۴	۲.۴.۲. شیوه ساخت و ساز جدید
۸۵	۲.۵. جزئیات و تزئینات
۸۵	۲.۶. بازشوها
۸۶	۳. جمع‌بندی و نتیجه‌گیری
۸۶	۳.۱. مشکلات واحدهای مسکونی
۸۶	۳.۲. ویژگی‌های قابل تداوم واحد مسکونی
۸۷	۴. معرفی نمونه
۸۷	۴.۱. روستای جرنندق
۸۸	۴.۲. روستای اردبیلک
۸۹	۴.۳. روستای سولیدربهان
۹۱	۴.۴. روستای گازرخان
۹۲	۴.۵. روستای لک
۹۳	۴.۶. روستای پته کوه
۹۵	۴.۷. روستای خرمن سوخته
۹۷	۴.۸. روستای زعفران
۹۹	۴.۹. روستای ساگران علیا
۱۰۱	۴.۱۰. روستای سنجانک
۱۰۳	۴.۱۱. روستای شاکین
۱۰۵	۴.۱۲. روستای شاهین تپه

۴.۱۳. روستای کورچشمه..... ۱۰۷

۴.۱۴. روستای هریان..... ۱۰۹

فصل چهارم، ضوابط و احکام:

۱. تفکیک قطعات زمین..... ۱۱۳

۲. عرصه..... ۱۱۴

۳. حوزه زیستی..... ۱۱۵

۳.۱. حوزه مسکونی..... ۱۱۵

۳.۱.۱. شکل خانه..... ۱۱۵

۳.۱.۲. ریز فضاها..... ۱۱۷

۳.۱.۳. روابط ریز فضاها..... ۱۱۹

۳.۲. حوزه خدماتی..... ۱۲۰

۳.۳. حوزه معیشتی..... ۱۲۱

۳.۳.۱. حوزه معیشتی کشاورزی..... ۱۲۱

۳.۳.۲. حوزه معیشتی دامی..... ۱۲۱

۳.۴. توصیه‌های اجرایی..... ۱۲۲

فهرست منابع..... ۱۲۵

پیوست اول، نمونه‌ی فرم ثبت برداشت‌های میدانی؛..... ۱۲۷

پیوست دوم، نمونه‌ی فرم ثبت اطلاعات؛..... ۱۳۱